

ZIE

WETEN

NIET

WAT

ZIE

DOEN

Wilt u op de hoogte worden gehouden van de romans en literaire thrillers van uitgeverij Signatuur? Meldt u zich dan aan voor de literaire nieuwsbrief via onze website www.uitgeverijsignatuur.nl.

Over het boek

Het zorgvuldig opgebouwde leven van de neurowetenschapper Joe Chayefski wordt volledig overhoopgegooid als hij op een dag door dierenactivisten bedreigd wordt. Door een telefoontje van zijn ex-vrouw begint Joe te vermoeden dat Samuel, de zoon die hij zo'n twintig jaar geleden in Finland heeft achtergelaten, achter de dreigementen zit. Joe probeert de dialoog met de activisten aan te gaan, maar daarmee wordt het wederzijdse onbegrip alleen maar gevoed. Dan komt hij er ook nog achter dat een marketingbedrijf zijn dochters manipuleert om psychoactieve middelen te gebruiken om hun prestaties te verbeteren. Joe's morele kompas wordt ernstig op de proef gesteld en langzaam begint het gezin door alle spanningen uit elkaar te vallen. Een ontmoeting met zijn zoon doet hem inzien hoe complex de situatie is en wat het leven de moeite waard maakt.

Ze weten niet wat ze doen biedt de lezer een geraffineerd psychologisch inzicht van de moderne mens. Het is ook een satire op de wereld van morgen waarin niets privé en alles te koop is en waarin de keerzijde van ons verlangen naar vooruitgang en de controle over anderen pijnlijk zichtbaar wordt.

Bekroond met de prestigieuze Finlandia-prijs en Finlands bestverkochte boek in 2014!

Over de auteur

Jussi Valtonen (1974) studeerde psychologie, theoretische filosofie en Engelse filologie aan de Universiteit van Helsinki, alsook neuropsychologie en scenario schrijven in Amerika. Hij heeft één wetenschappelijk boek en vier literaire werken op zijn naam staan. Zijn roman *Ze weten niet wat ze doen* was in Finland het bestverkochte boek in 2014 en werd bekroond met de belangrijkste literaire prijs in Finland, de Finlandia-palkinto.

De pers over dit boek

'Een indringend beeld van onze tijd en een diagnose van waar onze *brave new world* aan lijdt.' – *Helsingin Sanomat*

'Een geweldig literair werk. Het toont het moderne leven met een uitzonderlijk scherpe blik, zonder te moraliseren.' – juryrapport van de Finlandia-prijs

'Moderne literatuur kan niet beter worden dan dit.' – *Helsingin Sanomat*, "critics' favourites 2014"

© Jussi Valtonen & Tammi Publishers, 2014
Original edition published by Tammi Publishers, 2014
Dutch edition published by agreement with Jussi Valtonen and Elina Ahlback
Literary Agency, Helsinki, Finland
Oorspronkelijke titel: He eivät tiedä mitä tekevät
© 2015 Uitgeverij Signatuur, Amsterdam en Annemarie Raas
Alle rechten voorbehouden.

Omslagontwerp: Dog and Pony
Foto auteur: Markko Taina
Typografie: Pre Press Media Groep, Zeist

ISBN gebonden editie 978 90 5672 542 6
ISBN e-book 978 90 4497 390 7
ISBN 302

De vertaling van het Bijbelcitaat op pagina's 219 en 220 is afkomstig van
www.jongerenbijbel.nl

Voor deze vertaling ontving de vertaler een werkbeurs van het Nederlands
Letterenfonds

Deze vertaling kwam mede tot stand dankzij een subsidie van FILI- Finnish
Literature Exchange.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

F I L I FINNISH
LITERATURE
EXCHANGE

Eerste druk, januari 2016
Tweede druk, e-book, januari 2016

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische veeleenvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

Jussi Valtonen

Ze weten niet wat ze doen

Uit het Fins vertaald door Annemarie Raas

e-bookeditie, januari 2016

SIGNATUUR

2016

Omgeven door een hypnotiserende geluidsdeken staaarde hij naar de televisie, die door iemand was aangezet. Zoals het oude vrijstaande pand kraakte en zoemde leek het of ze zich binnen in huis bevonden, ook al zaten ze veilig aan de kust van de andere oceaan.

Ze zongen.

Hij had zelfs nog nooit van ze gehoord. Ze waren er geweest, in de grond, al die tijd, hoewel niemand zich dat kon herinneren, hadden hun voedsel uit de vaatbundels van boomwortels gezogen en gewacht tot het juiste jaar was aangebroken.

Ze waren ook op het journaal te zien geweest. Een van de activisten uit Portland kwam de keuken uit gelopen met zijn mok vol komboechathee, liet zijn joint rondgaan en zei dat het slechts een kwestie van tijd was voordat ze hier ook zouden opduiken. Niet dit jaar, natuurlijk niet, en misschien ook volgend jaar niet, maar blijkbaar bestond er een of ander mechanisme dat maakte dat ze zich vanaf de oostkust zouden verspreiden. De anderen geloofden dat niet, blijkbaar was er een duidelijke oorzaak voor het feit dat ze alleen in het oosten voorkwamen, maar volgens de man uit Portland was niet zozeer hun vermogen tot het vergroten van hun leefgebied verbazingwekkend als wel het feit dat ze dat nog niet hadden aangesproken.

Hij richtte zijn blik weer op de televisie, waar de vleugels van een nimf in een Japanse esdoorn glansden in het zonlicht. Het melkwitte lijfje stak als een vleesmade af tegen de heldergroene bladeren. Ze zat in de boom te wachten tot haar schild hard werd. Volgens de deskundige op tv prikten en beten ze niet en verspreidden ze geen ziektes; ze vormden geen gevaar voor mensen en dieren, en eigenlijk ook niet voor planten. De ongelukken ontstonden, zo zei de man uit Portland nadat hij een flinke trek van zijn joint had genomen, doordat mensen in paniek raakten: ze sloten hun ogen terwijl ze autoreden, begonnen midden op kruispunten en snelwegopritten om zich heen te wap-

peren. Alles zou goed gaan, zei de deskundige op zijn beurt, als de mensen gewoon rustig bleven.

Het had iets indrukwekkends, dacht hij terwijl hij onderuitgezakt met zijn benen over de armleuning in de fauteuil hing, waarvan de bekleding gescheurd was: ze hadden al die tijd in verborgenheid afgewacht, bijna twintig jaar lang.

Hier lagen ze naar te kijken in de woonkamer, sommigen op de grond en anderen op de bank, toen er ineens geluid bij de deur klonk. Te midden van het onophoudelijke gezoem van de cicaden was te horen hoe iemand tegen de dikke houten voordeur van het huis sloeg, alsof die uit zijn scharnieren moest worden geduwd.

Ze keken elkaar aan. Was er eerder rustiger op de deur geklopt maar had niemand dat gehoord doordat de tv aanstond? Naar de bonkende voetstappen op de houten veranda te oordelen was de persoon in kwestie niet in zijn eentje.

De tv stond nog steeds aan toen een van de mensen uit Eugene naar de deur liep om open te doen. Ik kom eraan! Trap hem niet in, zeg. Jezus! Voordat de deur openging en hij als eerste de verbijsterde, ongelovige gezichten van de anderen zag, hoorde hij nog hoe de deskundige op tv zei dat het hielp als je jezelf voorhield dat ze door dezelfde natuur waren geschapen als wijzelf: dat ze een wonder waren.

De andere vrouw

Helsinki, Finland 1994

Het had allemaal tijdelijk moeten zijn: alles zou langzaam maar zeker weer normaal worden.

Een duidelijk tijdsbestek kon daar volgens de brochure van het consultatiebureau niet voor worden genoemd. In weerwil van haar eigen tekst gaf de brochure die desondanks wel: drie maanden, ongeveer, bij het merendeel van de stellen. Maar je moest niet vergeten dat alles individueel was. Het ging om iets wat gevoelig lag. Na zo'n ingrijpende verandering was het in het begin altijd ongemakkelijk, voor iedereen.

Je moest niet denken dat er bij een van de twee iets fout zat.

Alina had de brochure een week geleden al op het nachtkastje naast het bed laten liggen. Ze was er zelf ook niet zeker van of ze verwachtte dat de dingen met behulp daarvan zouden veranderen. Maar toch, toen ze hem daar nog steeds zag liggen, onaangeroerd, voelde ze hoe er iets wegzakte binnen in haar.

Toen de pauze nog eens drie maanden had geduurd, bracht Alina het onderwerp ter sprake. Joe leek verrast.

'Ik dacht dat het nog...' Hij zocht naar het juiste woord. '... ongemakkelijk was.'

'Dat geloof ik niet.'

'Echt?'

'Hm,' zei hij vervolgens. 'Oké.'

Drie maanden na de geboorte van Samuel hadden ze het voor het eerst weer geprobeerd. Het was op een verrassende terugkeer naar hun tienerjaren uitgedraaid. Het voelde alsof ze alles weer helemaal opnieuw moesten leren, zich moesten concentreren op de techniek en niet op de inhoud, moesten raden hoe alles voelde, welke dingen zouden lukken. Zo voelen mensen zich misschien, dacht ze, die na een hersenletsel opnieuw moeten leren lopen.

In een van de babytijdschriften in de bibliotheek had ze hierover gelezen. Vanwege een laag oestrogeenniveau was het heel natuurlijk dat ze geen zin had.

Wilde ze wel? Haar hele lichaam had vreemd en onvoorspelbaar aangevoeld. Ze moesten het nog een keer proberen, maar zou het dan beter gaan? Misschien zou het ook ditmaal niet lukken, en dan zou de drempel nog hoger worden.

Die avond, nadat Samuel naar bed was gebracht, ging Joe in zijn flanellen pyjama aan zijn kant van het bed liggen en sloeg zijn geliefde boek over de schaakmeesters open. Voordat hij het licht uitdeed las hij tegenwoordig iedere avond over wereldkampioenen schaken. Soms zette hij een schaakbord en stukken op zijn nachtkastje, om af en toe een van de figuren te verplaatsen volgens de aanwijzingen in het boek, om vervolgens met getuete mond naar het bord te staren, alsof hij verwachtte dat de pionnen of de paarden iets zouden zeggen. Voorheen hadden Alina en hij de gewoonte gehad elkaar een zoen te geven voor het slapengaan, en soms had dat tot seks geleid; soms ook niet.

Ze wachtte. Joe's ogen schoten gretig over de letters op de bladzijden. Eindelijk werd hij haar blik gewaar.

‘Wat is er?’

‘Hadden we niet... afgesproken?’

Zijn blik was leeg.

‘Vanmiddag,’ zei Alina.

‘O ja.’ Joe keek alsof hij nog steeds niet echt wist wat ze bedoelde. ‘Klopt.’

Hij legde het boek neer. Ze draaiden zich voorzichtig naar elkaar toe en lagen daar, allebei wachtend tot de ander een of ander teken zou geven, alsof de hele situatie en alles wat ermee verband hield compleet onbekend voor hen was. Voorzichtig raakte Joe haar zij aan. Alsof hij bang was dat zijn aanraking pijn deed, dacht Alina.

Joe's mond was vertrouwd en voelde zoals het moest, maar het had allemaal iets mechanisch. Zou het misschien zo zijn om seks te hebben met iemand van wie je niet hield? Maar tegelijkertijd voelde ze Joe's warme hand op haar huid. Ze liet die gaan waarheen hij wilde, en op hetzelfde moment herinnerde ze zich de route die die altijd nam, de wervelingen en holtes die ze allebei zo goed kenden.

De hand hield even stil, bewoog zich heel licht in een andere richting en ging toen verder, op een andere manier. Alina luisterde naar

zijn bewegingen en wist dat er iets ontbrak. Ze zag dat Joe dat ook wist.

‘Wil je dat...’ zei hij. Hij maakte de zin niet af.

Ze wist wat hij bedoelde: daar had ze op gehoopt.

‘Mmm.’ Ze knikte zonder haar ogen te openen. ‘Ja.’

Maar ineens zag ze het meisje. Het meisje zat op de rand van het bed en keek hen uitdrukingsloos aan, alsof ze daar al die tijd al had gezeten.

Alina kreunde en wurmde zich los.

‘Deed het pijn?’ vroeg Joe bezorgd.

‘Nee.’

‘Maar...?’

‘Gewoon.’

‘Hm,’ zei Joe.

Ze meende in zijn stem een spoor van opluchting te bespeuren; hoefde hij toch geen poging te doen.

‘Misschien was het toch nog te vroeg,’ zei ze.

‘Inderdaad,’ zei Joe.

Ze keken elkaar aan. Ze had altijd al graag naar Joe’s ogen gekeken. Het waren de ogen van een vriendelijke man. Hij streelde haar haren.

‘Het komt nog wel.’

‘Ja.’

‘We overhaasten niets.’

‘Nee.’

Ze draaiden zich van elkaar af, en korte tijd later hoorde ze dat Joe in slaap was gevallen.

Het meisje was in het najaar begonnen. Alina had gezien hoe ze bij de muur waarin zich de deuropening bevond naar een computerscherm had zitten staren; voorheen had er op die plek geen bureau gestaan. Ze had een van haar benen onder haar achterwerk gevouwen en zat voorovergebogen op haar voet. Het leek een ongemakkelijke houding, alsof het meisje maar niet kon besluiten of ze onderuit zou zakken in de standaard kantoorpositie of ineens als een kat over de computer heen zou springen. Ze had gitzwart haar dat nadrukkelijk hoekig was geknipt, haar voorhoofd fronste geconcentreerd en haar mond stond een stukje open.

Terwijl ze erop wachtte dat het meisje haar werk zou onderbreken en haar en de kinderwagen zou opmerken, bleef Alina’s blik hangen

op de brede zilveren armband die ze om haar slanke pols droeg. Jij hebt de tijd om de hele dag hier te zijn, dacht ze, en na het werk ga je naar leuke boetiekjes om armbanden uit te zoeken.

‘Pardon,’ zei ze uiteindelijk. Het meisje draaide zich rustig om, alsof ze de hele tijd al had geweten dat zij daar stond.

Ze beseftte dat ze had verwacht dat het meisje haar been van de stoel zou laten glijden en een normale houding zou aannemen wanneer ze haar en de kinderwagen zag. Maar het meisje bleef gehurkt op de voet zitten, bijna half op de tafel.

‘We hadden afgesproken...’ zei Alina. ‘Joe en ik.’

Het meisje trok haar wenkbrauwen op alsof ze het niet geloofde, of die mededeling op zichzelf niet voldoende was. ‘Joe’s bureau staat daar,’ zei ze met een hoofdknikje in de richting van de schrijftafel bij het raam.

‘Dat weet ik,’ zei Alina. Het klonk bitser dan ze had bedoeld.

‘Hij is vast zo weer terug,’ zei het meisje.

Alina twijfelde. Wist het meisje niet waar Joe was, of wilde ze dat niet zeggen? Ze stond met haar kinderwagen bij de deur, en het meisje zat in die vreemde houding van d’r in de kleine werkkamer van haar man.

‘Als Joe terugkomt, zeg hem dan dat ik naar de wc ben,’ zei Alina, en ze draaide zich om.

Ze begon de kinderwagen door de gang te duwen, terug naar waar ze zojuist vandaan was gekomen, zich veel te sterk bewust van hoe ze eruitzag – als een slonzige huismoeder, maar misschien was ze dat ook wel – en van het feit dat het meisje haar de hele wandeling door die gang kon zien. Ze zou zich anders hebben gekleed als ze had geweten van het meisje. Waarom? dacht ze er meteen achteraan, geïrriteerd over zichzelf omdat ze de behoefte had goed genoeg te zijn voor iemand die ze niet kende. Maar wie dacht het meisje eigenlijk wie zij was? Natuurlijk wist zij welk bureau van Joe was, zij had Joe meegenomen hiernaartoe en hem het gebouw laten zien, ze liepen hier al zo lang rond, Joe en zij; het meisje had háár moeten raadplegen, als buitenstaander.

Samuel draaide zijn hoofd in zijn slaap en liet een vreemd geluidje horen; ineens geneerde ze zich voor de situatie en voor haar komst en voor de kinderwagen. Waarom gedraag ik me alsof ik me ergens voor moet verontschuldigen? vroeg ze zich af. Terwijl ze daarover nadacht ging ze sneller lopen, te snel, en de kinderwagen botste tegen de hoek

van een tafel die in de gang was neergezet. Haar wangen gloeiden, maar ze probeerde opgewekt te neuriën en haar rug te rechten. Toen ze de kinderwagen weer in beweging had gekregen wierp ze een blik achter zich, maar het meisje in Joe's kamer staarde geconcentreerd naar haar beeldscherm, alsof zij en de kinderwagen er nooit waren geweest.

Ze had thuis tegen Joe een opmerking willen maken over het meisje. Gewoon tussen neus en lippen door, dat ze gezien had dat er een nieuw iemand op de afdeling was, iemand voor wie zelfs een eigen ecologische niche was gecreëerd. Op zo'n kleine faculteit was de vraag wie er dag in, dag uit door de gangen liep waarschijnlijk van belang. Misschien zouden ze later thuis ook met het meisje te maken krijgen, bijvoorbeeld op het feestje dat ze zouden geven?

Het feestje, dacht ze, dat ze nooit zouden geven. Joe had een paar keer voorgesteld dat te doen, maar Alina was bang dat ze het als een vertoning zou ervaren. De mensen zouden bij hen thuis komen en een blik op de woning werpen, op de hapjes en de drankjes, op Samuel en Samuels kleren, speelgoed en spijlenbed, op de boekenkast, het vloerkleed in de woonkamer: zo wil Joe's vrouw de ding en hebben.

Wanneer ze om zich heen keek, zag ze niet veel dingen die zij had willen hebben of had uitgekozen. Er stond geen lamp in de woonkamer, omdat de schakelaar daarvan bezig was geweest kapot te gaan. Joe had beloofd hem weg te brengen voor reparatie, maar was dat vergeten. De schakelaar en het snoer zaten blijkbaar nog steeds in zijn tas en reisden iedere dag met hem mee naar het werk en weer naar huis. Ze had er een paar keer naar gevraagd, maar altijd op het verkeerde moment, en ze wilde van een mug geen olifant maken. Een deel van Samuels kleren, die samen met het droogrek het meest in het oog springende interieurelement vormden, was afkomstig uit het welkomstpakket dat iedere moeder van de Finse staat kreeg; andere waren afdankertjes van de kinderen van Julia's zus, een deel kwam van de vlooiemarkt. De gedachte dat mensen van Joe's werk in hun naar melk stinkende woning zouden zitten, te midden van stapels wasgoed vol etensvlekken, was tenenkrommend.

'In Finland is het niet de gewoonte om collega's bij je thuis uit te nodigen,' had ze gezegd toen Joe het feestje weer ter sprake had gebracht.

‘In de VS wel,’ zei Joe.

‘Dat weet ik,’ zei zij. ‘Maar ik bedoel dus dat...’

‘Ik weet het, ik weet het,’ zei Joe, waarna hij zich ging omkleeden om te gaan squashen, en ze wist nooit zeker of hij het echt wist.

Het liefst van alles zou ze de woonkamer opnieuw willen schilderen, haar fouten corrigeren. De muren waren te wit geworden. Op het kleine proefplankje had de kleur fris geoogd, maar op een groot oppervlak zorgde de verf ervoor dat andere kleuren schreeuwerig leken. Ook kleine vlekken vielen op.

Joe was echter van mening dat het geen zin had te schilderen *voordat er duidelijkheid kwam in de situatie*. Alina’s hart sloeg een keer over. ‘Welke situatie?’ had ze gevraagd.

‘Nou ja, dat eh... waar we ons vestigen, en...’

Ze wachtte tot Joe verder zou gaan, maar begreep toen dat de zin geëindigd was. Ze zouden daar vast niet de rest van hun leven blijven wonen, had Joe uiteindelijk nog gezegd.

‘De rest van ons leven niet, nee. Maar nu, op dit moment.’

‘Kunnen we niet toch nog even kijken?’

‘Waarnaar kijken?’

‘Of er voor ons elders...’ zei hij, ‘... wellicht mogelijkheden zijn om thuis...’

Back home.

Thuis. Hoe makkelijk was het om zo’n woord tussen neus en lippen door uit te spreken, *home*, die zachte klanken, zo ongedwongen en warm, alsof dat woord in alle talen op aarde hetzelfde betekende. Ze staaarde Joe aan, slikte toen en wendde haar blik af.

‘Doe nou niet,’ zei Joe terwijl hij haar bij de arm pakte, maar ze trok hem weg.

Joe probeerde het nog een keer: *Come on, Alina*. Wanneer hij haar naam zei, legde hij de klemtoon op de tweede lettergreep, en de eerste klinker was bijna onhoorbaar: Liina. Toen ze elkaar net kenden had ze dat leuk gevonden, had ze iemand willen zijn die een tweede, internationale versie van haar naam nodig had.

‘Voor ons,’ zei ze. ‘Zei je echt “voor ons”?’

‘Je weet wat ik bedoel.’

‘Dat weet ik niet,’ antwoordde ze.

Die avond verzorgde Joe Samuel zonder dat ze erom moest vragen: hij deed hem een schone luier om, gaf hem zijn pap en trok hem zijn pyjama aan. Maar hij zei niets.

Toen ze klaar was met borstvoeding geven lag Alina zwijgend in bed met haar rug naar Joe toe, en ze wist niet of hij wist dat ze huilde.

‘Dacht je soms dat we de rest van ons leven in Finland zouden blijven wonen?’ zei Joe traag en zachtjes tegen het boek dat opengeslagen op zijn schoot lag.

Alina dacht lang na over de juiste vraag om mee te antwoorden, een vraag die net zo vanzelfsprekend en zogenaamd neutraal klonk, maar ze voelde alleen maar hoe de vloedgolven binnen in haar beukten. Na een lange stilte hoorde ze hoe Joe een zucht slaakte, zijn bril op het nachtkastje legde en het leeslampje uitknipte.

‘Wanneer was je van plan het mij te vertellen?’

‘*Te vertellen?*’

Alina gaf geen antwoord.

‘Ik dacht dat we er misschien over konden praten,’ zei Joe. ‘Is dat te veel gevraagd?’

Hij klonk schor. Je gebruikt je stem verkeerd, dacht Alina. Ze had een vriendin die logopediste was. Zij wees mensen voortdurend op hun gekras en verkeerde houding, en daardoor was ook Alina daar onbewust op gaan letten.

‘We hebben het toch ooit over de alternatieven gehad?’ ging Joe verder.

Had ze dat soms serieus moeten nemen? Alina en hij hadden hun gedachten laten gaan over de verschillende landen waar ze samen naartoe zouden verhuizen. Ze verbleven toen in een kleine hotelkamer op Piccadilly Circus, voordat er ook maar iets werkelijkheid was geweest. Op die lijst hadden ook Polen en Ghana gestaan.

‘Heeft dit iets te maken met het feit dat je die baan niet hebt gekregen?’ vroeg Alina. ‘Ik dacht dat je had gezegd dat je die ook niet echt wilde.’

Joe keek meteen geïrriteerd. Dat voelde Alina in haar maag, en ze wilde dat ze zich preciezer had uitgedrukt.

‘Praat er toch over,’ zei ze, en ze raakte zijn wang aan.

Joe keek naar het plafond, alsof hij Alina’s aanraking niet voelde.

‘Het voelt alsof er overal onzichtbare muren zijn.’

‘Bedoel je sociaal gezien, of professioneel?’ vroeg Alina.

‘Allebei.’

Joe was van mening dat de Finnen geen vreemdelingen in hun midden wilden toelaten. In Finland vroeg niemand of je meeding koffiedrinken, je werd nooit bij iemand thuis uitgenodigd. Het leek

alsof de Finnen zowel op hun werk als in hun privéleven een vast patroon hadden, waartoe buitenstaanders niet werden toegelaten. Vooral wanneer je 's avonds niet van huis kon, zei Joe.

Vooral wanneer je 's avonds niet van huis kon. Ík hou je niet tegen, dacht Alina. Had het van tevoren gezegd als je geen baby wilde.

Joe wilde geen tweede kind. Alina had er drie willen hebben. Ze hadden een paar keer geprobeerd daarover te praten, maar de sfeer was gespannen geworden en Alina had het gevoel dat ze iets van Joe verlangde wat hij niet kon geven.

‘Waar denk je aan?’ vroeg Joe. ‘Zeg toch iets.’

Ze dacht aan haar vader, die bijna iedere week haar hulp nodig had bij bank- en verzekeringskwesties. Haar vader kon niet met geldautomaten omgaan, hoewel Alina een keer of tien met hem had geoffend, zijn hand vasthoudend, in de hal van het bankgebouw. Hoe kon ze dat vanuit de Verenigde Staten doen? Stel dat er iets met hem zou gebeuren, dat hij ziek zou worden, hulp nodig had bij het boodschappen doen, met de bijsluiters van medicijnen? Nadat Alina's moeder was overleden was haar vader verstrooid en willoos geworden. Alina vond het nog steeds onwerkelijk dat een vrouw die haar hele leven van daadkracht en gezondheid had geblaakt, kon overlijden binnen een paar maanden nadat de diagnose kanker was gesteld.

‘Voel je dat de hele tijd al zo?’ zei Alina. ‘Had toch iets gezegd.’

‘Ik wilde niet dat jij je zorgen zou maken,’ zei Joe.

Hij streelde haar hand en sprak met een gedempte, kalme stem. Als er iets op zijn pad kwam, legde hij uit, konden ze daar beiden in alle rust hun gedachten over laten gaan, bij zichzelf nagaan wat ze vonden van een kort verblijf in de Verenigde Staten. Als Joe nou voorzichtig zijn ogen openhield, voor het geval er zich een geschikte gelegenheid zou voordoen?

‘Maar alleen als jij dat ziet zitten,’ voegde hij eraan toe.

Alina dacht aan haar vader – wie zou de kerstdagen met hem doorbrengen? Ze voelde hoe ze een brok in haar keel kreeg, wendde zich van Joe af en slikte; ze wilde hem haar tranen niet tonen, maar wist niet goed waarom niet.

‘Bedoel je met “een kort verblijf” een kort verblijf, of een kort verblijf dat langzaam maar zeker uitmondt in een lang verblijf?’ wist ze uiteindelijk uit te brengen.

‘Je kunt niet altijd alles van tevoren incalculeren,’ zei Joe, en zijn toon maakte dat Alina zich een jengeland kind voelde.

‘We gaan naar de Verenigde Staten verhuizen,’ zei ze tegen Julia terwijl de baby’s voor hen op het vloerkleed rondkropen. De lampen in Julia’s woonkamer brandden en het geluid van de tv stond zachtjes. Ze aten koekjes, en geen van beiden hadden ze echt aandacht voor de videoband met de film waarin een single vrouw en man voor elkaar geschapen waren maar dat zelf niet in de gaten hadden.

Wanneer? wilde Julia weten. Waarnaartoe? Voorgoed? Ging Alina werk zoeken? Naar wat voor school zou Samuel gaan?

‘Geen idee,’ zei Alina, en toen Julia haar aankeek, schaamde ze zich.

Iedere dag verwachtte ze dat Joe zou thuiskomen en zou meedelen dat hij een baan had gevonden in San Diego of Austin of Santa Barbara of Albuquerque, en dat ze ja of nee zou moeten zeggen. Ze vreesde het gesprek dat op dat laatste antwoord zou volgen, de argumenten die ze zou moeten aandragen, en de tegenargumenten die Joe over haar zou uitstorten, het uitputtende gevecht, de ruilhandel die hun huwelijk en hun leven zou bepalen, die zou bepalen waar Samuel naar school zou gaan en welke taal hij zou leren, die zou bepalen hoe alles zou worden.

‘Alles is nog open,’ zei ze, en ze keek de andere kant op.

Ze zei dat ze erop vertrouwdde dat alles goed zou komen.

Julia knikte. Tegelijkertijd verschoonde ze de luier, de derde al tijdens deze film, van haar zoontje Jim, die op Alfred Hitchcock leek.

‘Alles komt altijd op een of andere manier goed.’

‘Het is eigenlijk allemaal afhankelijk van Joe’s werk,’ zei Alina.

Julia zei dat ze bewondering voor haar had. Ze zou naar een onbekend land gaan, durfde helemaal opnieuw te beginnen. Terwijl ze zat te luisteren bekeek Alina zichzelf door Julia’s ogen, en ineens zag ze het helemaal zitten om te vertrekken: een vrouw die behoefte had aan avontuur en oprecht graag op eigen benen wilde staan. Ze vertelde dat ze zich zorgen maakte om haar vader, die zich nu in zijn eentje moest zien te redden. Anderzijds leek het alsof haar vader met steeds meer passieve berusting op Alina leunde en geen poging meer deed zelf inhoud te geven aan zijn bestaan, en Alina kon niet eeuwig haar leven aan haar ouder wordende vader aanpassen. Er was iets wat haar niet helemaal lekker zat hierin, maar de nieuwe, avontuurlijke richting die haar leven had genomen klonk opwindend, benijdenswaardig zelfs, en toen Julia alleen maar knikte en nergens kanttekeningen bij plaatste, wist Alina zichzelf er langzaam maar zeker van te overtuigen dat dit was zoals de dingen waren nu, en dat ze zo

misschien niet optimaal waren, maar in ieder geval wel draaglijk. Dit was haar leven; zij had ervoor gekozen, en voor iedere keuze moest je een prijs betalen, ook als je niets deed of nergens naartoe ging en nergens mee instemde. En daarvoor betaalde je meestal de hoogste prijs.

Maar toen ze 's middags thuis naar Samuels bolle, lachende gezicht keek, moest ze huilen. Het was een leuk klein gezicht. En ze moest opnieuw huilen toen Joe thuiskwam. Hij deed ongevraagd de afwas en oogde verdrietig, en Alina wist dat Joe haar onvoorspelbare, wisselende buien en haar obsessieve wens om voor altijd in Finland te blijven wonen vermoeiend vond.

De daaropvolgende keer dat ze elkaar ontmoetten vroeg Julia of er al meer duidelijkheid bestond over hun plannen. De details zijn nog niet echt ingevuld, antwoordde Alina, en ze praatten eventjes over de verhuizing naar een ander continent, iets wat ze geen van beiden ooit hadden gedaan, en over de Amerikanen, die ze met uitzondering van Joe geen van beiden kenden, en over het leven, dat in de Verenigde Staten ongetwijfeld totaal anders was maar uiteindelijk toch precies net zoals thuis.

De keer daarop verzon Alina een smoes om niet te gaan toen Julia haar vroeg of ze kwam eten. Ze wilde niet vertellen dat de verhuisplannen voor geen meter waren opgeschoten, en ze wist niet waarom niet. Ze begon het gevoel te krijgen dat ze die hele verhuizing had verzonnen.

Sinds de geboorte van de kinderen kwamen ze om de week bij elkaar eten. Dat hadden ze al tijdens de zwangerschap afgesproken. Julia belde nog een keer en stelde voor iets af te spreken, maar Alina zei dat de datum haar niet schikte, wat ook zo was, en sindsdien hadden ze elkaar niet meer gezien.

De koolmezen tjilpten. In de februarizon rook het naar smeltende sneeuw. Alina wiegde Samuel in zijn kinderwagen op het balkon.

Ze vroeg zich af waarom er zich geen geschikte baan aandiende. Was Joe wellicht extra kritisch als het om werk ging, nu hij één keer zo'n grote vergissing had gemaakt door speciaal voor Alina naar Finland te verhuizen? Of waren er buiten Alina's medeweten om wel degelijk vorderingen, en zou Joe haar uiteindelijk gewoon de naam van een stad en de vertrekdatum mededelen? Zat een onbekende onderzoeksleider in Buffalo, NY op dit moment Joe's cv te bestuderen?

Waren er te veel mogelijkheden, was Joe constant alternatieven aan het afwegen, vroeg hij zich af welke uitdagingen hij het meest van alles zocht, wilde hij zich niet binden voordat hij dat had bepaald?

Hoe snel zou de verhuizing zich dan voltrekken? Ze probeerde zich Joe's voorstel en het daaruit voortvloeiende gesprek te herinneren. Had ze er al mee ingestemd of de indruk gewekt dat ze dat hoogstwaarschijnlijk zou doen? Wat zou er gebeuren als ze weigerde met hem mee te gaan? Zou ze van haar man moeten scheiden, alleenstaande moeder moeten worden? Zou ze dat aankunnen?

Ze had de indruk gehad dat Joe om het even welke baan zou aannemen om maar weg te kunnen uit Finland. Maar Joe was met geen woord op de kwestie teruggekomen na hun laatste gesprek. Betekende dat wellicht dat er helemaal geen schot in de zaak zat?

Iedere avond, wanneer Joe terugkeerde van de universiteit, opende Alina haar mond om die vraag te stellen, maar uiteindelijk deed ze het toch niet. Ze was bang dat ze alles zou verpesten indien hij de kwestie allang was vergeten of die een stille dood was gestorven. Als ze op het verkeerde moment met haar vlindervleugels zou wapperen, zou ze misschien een onomkeerbare kettingreactie teweegbrengen, als ze Joe weer aan zijn lijden in dit koude en onvriendelijke land herinnerde en aan de aanlokkelijke mogelijkheden elders.

De kinderwagen liet zich maar moeizaam de wc-ruimte in manoeuvreren. Nadat ze hem door de smalle deuropening naar binnen had gewurmd, bleef ze eventjes doelloos in het licht van de tl-buis staan; daarna waste ze haar handen en wachtte ze af. Toen ze even later meende de voetstappen van het meisje in de gang te horen, werkte ze de kinderwagen weer naar buiten.

Joe zat in zijn eentje in zijn kamer. Ze gaven elkaar een onzekere omhelzing; Alina had het idee dat hij haar niet graag aanhaalde op de faculteit, op zijn werk, ook al keek er niemand. Het hele gebouw leek te zwijgen als een stilgelegde fabriek.

Ze keek om zich heen. Met uitzondering van de kant waar het meisje werkte zag Joe's kamer er exact zo uit als voorheen, wat haar ineens onbegrijpelijk toescheen. Bij hen thuis was alles compleet veranderd. Het spijlenbedje van de baby had de enige lege wand in de slaapkamer ingenomen, het tweepersoonsbed was verplaatst, in de badkamer hadden ze gaten in de muur geboord om een van de kastjes te vervangen door een commode. Op de vloer in de woon-

kamer was een speelhoek ingericht met een speelgoedmand en een speelboog – blijvend, blijkbaar, al was dat niet de bedoeling geweest. Het meisje had de helft van Joe's werkkamer ingenomen en de baby de helft van hun woning, maar Joe's bureau, prikbord en boekenkast zagen er nog net zo uit als voorheen.

'Waar kijk je naar?' vroeg Joe.

'Ik was vergeten dat het er hier zo uitzag,' zei Alina.

Joe trok zijn broek recht en ordende zijn pennen op het bureau, alsof zelfs de kleinste verstoring van de orde hem zorgen baarde. Alina had ineens het gevoel dat ze hier stonden om afspraken te maken over een of andere onvermijdelijke maar pijnlijke regeling.

Ook zij had hier ooit gestudeerd. Dat kon ze nu maar moeilijk geloven. Ze probeerde zich de dingen te herinneren die in studieboeken als belangrijk werden beschouwd, details waarover ernstige jongens met paardenstaarten op gewichtige toon hadden gedebatteerd in de kantine en die achteraf bekeken van geen enkel belang waren geweest.

'Ehm,' zei ze toen ze een tijdje hadden zitten zwijgen.

Joe keek haar aan en glimlachte: ja?

'Is er... helemaal niemand aanwezig hier?'

Behalve dat meisje. Alina wierp een blik op de lege stoel waar het meisje daarnet nog had gezeten. Ze vroeg zich af hoeveel maanden of jaren het meisje in die ongemakkelijke werkhouding zou kunnen zitten, welke overbelastingsklachten er in de loop der tijden door zouden ontstaan, in welke gewrichten.

'Het is tamelijk rustig vandaag,' zei Joe terwijl hij zich uitrekte als iemand die zijn best deed een ontspannen indruk te wekken.

Er klonk een kreetje uit de kindervagen, waarna Samuels gelijkmatige snuiven verderging. Alina had hem gewatteerde kleding aangetrokken omdat het buiten vroom. Nog even en hij zou het warm krijgen, wakker worden. Ze moest hem een schone luier omdoen en hem de borst geven, haar tijd samen met Joe zou overvol zijn.

'Ehm... Blijven we hier gewoon zitten of zo?' vroeg Alina, en ze bedoelde Joe's werkkamer.

'Waar wil je naartoe dan?' vroeg Joe.

'Naartoe?'

Ze staarde hem aan. Ze had verwacht dat hij Samuel aan de mensen op zijn afdeling wilde laten zien; sommigen van hen waren ook kennissen van haarzelf, of geweest althans. Was dat niet het hele doel van haar bezoekje? Dacht Joe soms dat ze gewoon voor de lol haar

tijd overdag in de werkkamer van haar man wilde doorbrengen? Of wachtte hij tot Samuel wakker zou worden? Alina begon zich af te vragen of hij voortdurend datgene wat het belangrijkste was onuitgesproken liet.

Ineens werd ze overspoeld door een gevoel dat ze niet kon benoemen, maar dat te zwaar woog om te onderdrukken. Ze wilde gaan zitten, maar de enige vrije stoel was die van het meisje.

‘Wat is er met je?’ vroeg Joe.

‘Ik voelde me ineens niet lekker.’

Vochtverlies waarschijnlijk, vanwege het zogen, wilde ze net zeggen, maar toen ging de deur open.

Het meisje stond in de deuropening. Ze liet een nog niet aangestoken sigaret tussen haar wijsvinger en duim heen en weer draaien, alsof ze daarmee iets probeerde duidelijk te maken. Ging ze soms zitten roken in een ruimte waarin zich een baby bevond?

‘O, sorry,’ zei het meisje in het Engels, en ze gebaarde niet langer met de sigaret. ‘Ik had niet in de gaten dat jij hier nog was,’ vervolgde ze in het Fins tegen Alina, maar ze slaagde er tegelijkertijd in Alina’s blik te vermijden.

‘Ik dacht alleen, effe roken,’ zei het meisje tegen Joe terwijl ze een snelle blik op de sigaret wierp, alsof die het idee oorspronkelijk had geopperd. Haar lippen waren vers gestift; het kleine, verbleekte plekje dat Alina had gezien toen ze op de faculteit was gearriveerd, was gecorrigeerd.

‘Jij rookt helemaal niet,’ zei Alina zonder erbij na te denken.

De zwart gekleurde wenkbrauwen van het meisje gingen omhoog terwijl ze Joe aankeek: O? Heel even dacht Alina dat het meisje in lachen zou uitbarsten.

‘Om me gezelschap te houden,’ zei ze tegen Alina, alsof ze het grappig bedoelde.

‘Ik heb het tamelijk druk vandaag,’ zei Joe met een merkwaardige, formele stem.

Het meisje trok haar wenkbrauwen op tegen Joe, alsof ze wilde zeggen: we hebben het er nog wel over wanneer die vrouw daar weer weg is. Ze maakte rechtsomkeert en verliet de kamer. Door de deur heen hoorde Alina hoe ze op haar klakkende zwarte schoenen wegliep.

Alina draaide zich om naar Joe.

‘Ik ben weleens meegegaan om even de benen te strekken,’ zei hij, en hij kuchte. ‘Als er gelegenheid toe was.’

‘Van mij mag je roken,’ zei Alina. ‘Het verbaast me alleen een beetje.’
‘Ik rook niet.’

‘Ik bedoel alleen maar dat als je zou roken, mij dat niet zou uitmaken.’ Ze probeerde een glimlach in haar stem te laten doorklinken, maar Joe bleef serieus kijken.

‘Hoe heet ze?’ vroeg Alina.
‘Aleksandra.’

Alina was naar Italië vertrokken omdat ze een slecht geweten had. Bij de herinnering daaraan kreeg ze nog steeds hartkloppingen. Steeds wanneer ze het gevoel had dat ze nooit iets had meegemaakt in haar leven, dacht ze terug aan die reis.

Ze was nog zo jong geweest. Het was nog geen anderhalf jaar geleden, maar ze was nog zo jong geweest.

Het liefst had ze met niemand willen praten over haar verprutste scriptie, laat staan over de verdediging. Maar Wallenberg had de gebeurtenissen gebagatelliseerd en laten doorschemeren dat zo’n reisje er gewoon bij hoorde.

‘P. Wallenberg zou u graag in het team willen hebben,’ had Wallenberg gezegd, waarmee hij het schrijven van een proefschrift bedoelde. Ook als hij volkomen ontspannen was, sprak Wallenberg keurig en correct. Die overdreven vormelijkheid was een poging grappig te doen, wat Alina heel ontroerend vond: een zestigjarige professor en dan zo hulpeloos. Van Wallenbergs team maakte verder niemand deel uit. Onder de studenten was algemeen bekend dat hij ieder academisch jaar opnieuw probeerde iemand over te halen zijn werk voort te zetten, werk waarvoor hij geen enkele continuïteit zag. Zijn unieke onderzoeksthema liep het risico verloren te gaan.

De reis was Alina’s manier om excuses aan te bieden voor het feit dat ze niet gewoon had gezegd dat ze geen proefschrift wilde schrijven of Wallenbergs levenswerk wilde redden; integendeel, tussen de regels door wekte ze nog steeds de indruk dat ze die optie serieus overwoog.

Toen de honderden deelnemers aan de conferentie de grote tentoonstellingshal binnendrongen om langs de posterpresentaties te gaan, stond Alina in haar eentje voor het affiche dat haar onderzoeksvraag toelichtte, en ze bad dat er niemand bij haar zou blijven staan. *Iedereen ziet dat ik een bedrieger ben.* Ze schaamde zich voor haar onderzoek, voor de resultaten ervan en voor de manier waarop

ze het een en ander op haar poster had uiteengezet. De maat van het affiche was in de officiële instructies tot op de centimeter vastgelegd, maar het was desondanks zo enorm dat het onbeschoft leek. Ze kon nog steeds niet geloven dat deze enorme poster in zwart-wit speciaal voor haar in de universitaire drukkerij was gemaakt, opdat zij hem hier kon laten zien. Hij had vast honderden marken gekost. Ze deed haar best er afwezig en in gedachten verzonken bij te staan, en tot haar opluchting liep iedereen inderdaad snel aan haar voorbij. Om haar heen werd druk gesproken over onderzoeken en onderzoeksresultaten, terwijl zijzelf versmolt met haar kleurloze poster en voelde hoe haar polsslag langzaam maar zeker weer rustiger werd.

Nog een kwartier, dacht ze, en kijk niet steeds op je horloge. Ze luisterde naar het Spaanse meisje bij de stand naast haar, dat voor de dertigste keer haar onderzoek toelichtte. Keer op keer draaide ze hetzelfde verhaal af, woord voor woord, tot de grapjes aan toe, die Alina inmiddels uit haar hoofd kende. Ik kan het wel even van je overnemen als je tussendoor naar de wc wilt, dacht ze, met een blik op het stralende gezicht van het meisje, terwijl de mensen om haar heen gretig toehoorden en op de juiste momenten beleefd lachten.

Ineens was ze jaloers op het meisje, om alles: om haar onderzoekszopzet, die minder goed ontwikkeld was dan die van haarzelf; om haar conclusies, die te stoutmoedig waren voor het materiaal waarop ze gebaseerd waren; en om de sympathieke manier waarop het meisje haar werk presenteerde. Er stond inmiddels een hele menigte toehoorders om haar heen, en vooral de mannen onder hen luisterden opgetogen, alsof ze hun hele leven al hadden gewacht op een ontmoeting met haar.

Ze schrok op toen ze beseftte dat er iemand naar haar poster stond te kijken. Een buitenlands ogende, vriendelijke man met bruine ogen was bij haar blijven staan en vroeg of Alina haar onderzoek kon toelichten. *Mij erdoorheen leiden*, zei hij. Die uitdrukking had iets ontroerends, en ineens had Alina er genoeg van. Ze was het zat om altijd zo geremd en gespannen te zijn en haar eigen belachelijke scriptie zo serieus te nemen, en dus vertelde ze hem in het kort wat ze had gedaan en wat ze daarvan vond. Het leek alsof het haar niet uitmaakte wat voor indruk hij van haar kreeg, en of ze nu ook haar laatste kans op academische geloofwaardigheid verspeelde – en wat nog het mooiste was: het maakte haar ook echt niet uit. Tot slot, om te verhinderen dat hij haar zou wijzen op alle fouten in de uitvoering

van het onderzoek, waardoor je totaal geen conclusies kon trekken, gaf Alina zelf snel aan hoe slecht het hele ding van begin af aan was opgezet.

Maar de man fronste zijn voorhoofd en zei: ‘*But listen*’. Die woorden had hij gebruikt. En ineens was de situatie compleet omgedraaid; ze stond haar eigen onderzoek te bespreken met een serieuze, internationale – *echte* – onderzoeker, die het zinnig vond.

Het belangrijkste is om de juiste vragen te stellen, zei de man, en hij klonk zo zelfverzekerd dat Alina hem graag wilde geloven. Achter hen stond een groep gezaghebbend ogende, in pak gestoken mannen van middelbare leeftijd te lachen om een grapje van de Spaanse schone, hetzelfde grapje dat Alina al eenendertig keer had gehoord, en de man met de bruine ogen nu voor de tweede keer. Ze keken elkaar aan en beseften allebei dat de ander het ook had opgemerkt. Tegelijkertijd hielden ze hun lachen in, en de man keek naar het plafond om Alina te laten merken dat hij het grapje ook stompzinnig vond. Ineens begon Alina te hopen dat hij nog niet weg zou gaan.

Hij bedankte haar en vervolgde zijn weg naar de volgende exposant – een mollige, hijgende jongen die zo slecht gekleed ging dat hij wel een of ander wonderkind moest zijn – en toen hij was verdwenen merkte Alina dat ze nu heel anders bij haar poster stond dan eerst. Wanneer er nu iemand langsliep, keek ze die persoon in de ogen en glimlachte ze, en de mensen bleven staan om haar poster te bekijken. Steeds meer mensen bleven staan, en Alina presenteerde haar conclusies alsof haar onderzoek er echt toe deed. Ze wendde voor trots op de resultaten te zijn, en tot haar verrassing werd dat door niemand betwijfeld. *Interesting*, zeiden de mensen, en: *Thank you*. En: *Ben je van plan de resultaten te publiceren? Zou je mij het artikel kunnen toesturen?* Het speet Alina dat ze geen A4-versie van haar poster had, zoals andere deelnemers aan de presentatie, die iets konden uitdelen als daarom werd gevraagd. Ging de tijd maar niet zo snel voorbij, ze begon net een beetje op dreef te komen. Het aanbod van Wallenberg schoot haar door het hoofd, op een geheel nieuwe manier, voor het eerst, en ze besepte dat ze het nu voor de lol overwoog.

Toen ze na afloop van de posterpresentatie bezig was de punaises uit het prikbord te trekken, dacht ze terug aan de man met de bruine ogen, en aan hoe vriendelijk hij had gekeken. Ze herinnerde zich de woorden die hij had gebruikt toen hij over haar onderzoek had gesproken: *methodologically sound*. Ze vroeg zich af of de man had ge-

meend wat hij zei of dat het gewoon die typisch Amerikaanse manier van praten was geweest, die gewoonte om tegen iedereen iets aardigs te zeggen ook al was het misschien de grootste onzin. Ze dacht aan de naam van de man, Joe, en aan de universiteit in de Verenigde Staten waar hij werkte. Alina kende die uit kranten en films. Ze probeerde zich voor te stellen hoe zijn leven eruitzag, en hoe dat van haarzelf, en heel even speet het haar dat ze geen proefschrift ging schrijven en nooit meer aan dit soort conferenties zou deelnemen en beleefde, intelligente buitenlandse mannen als Joe zou ontmoeten.

Toen het evenement voorbij was had ze haar poster opgerold en terug in de koker geduwd die ze speciaal daarvoor bij een zaak voor kunstenaarsbenodigdheden had gekocht; hij hing aan een riem om haar schouder. Op dat moment zag ze dat de man de zaal weer in kwam. Even leek hij verdwaald, maar toen zag hij haar en kwam hij verheugd naar haar toe.

Ze zou er nooit achter komen of Joe speciaal voor haar was teruggekeerd of een andere missie had gehad, maar toen hij haar mee uit eten vroeg, nam ze de uitnodiging direct aan.

We moeten het er weer eens over hebben, dacht ze, twee weken na de laatste poging. Misschien zou het nu allemaal beter gaan. Ze moesten het in ieder geval opnieuw proberen, wat er ook gebeurde.

Maar 's avonds, toen de kwestie haar weer te binnen schoot en er gelegenheid voor was, lag het meisje al op haar rug in hun bed te roken; ze bood Joe ook een sigaret aan en Joe legde zijn schaakmeesters aan de kant en pakte hem aan. Het meisje trok de deken aan de kant, strekte zich langzaam uit terwijl ze licht overeind kwam, leunde met haar ellebogen achterover op het kussen, bood zichzelf aan.

Alina sloot haar ogen en probeerde te slapen. Maar ze hoorde hoe de zilveren armband bij iedere kreun ritmisch tegen het hoofdeinde van het bed stootte. Het meisje lag onder Joe in een eenkamerapartement in het centrum van de stad, waar geen kinderkleren en speelgoed op de tafels lagen maar buitenlandse interieurtijdschriften; Joe tilde haar bij haar strakke billen op tegen de muur van een smerige toiletruimte bij een tankstation, en in een lege collegezaal 's avonds laat, nadat iedereen was vertrokken. Het meisje zat met ontblote borsten boven op Joe in een bedompte hotelkamer en in zijn donkere werkruimte op de faculteit en kreunde en bewoog zich op de manier waarop Joe altijd had gewild dat Alina dat zou doen – als

een kat – maar waar hij haar nooit om had gevraagd.

Van tijd tot tijd kwam het meisje ook overdag, één keer rechtstreeks vanaf de kapper, in een avondjurk. Onder het mouwloze bovenstuk, dat aan de achterzijde tot aan haar lendenen was uitgesneden, piepte een kleine, weloverwogen tatoeage vandaan, op het schouderblad. Alina had nog nooit een tatoeage bij een jonge vrouw gezien, alleen bij zeelui en bajesklanten. Het meisje ging op de leunstoel naast Alina zitten terwijl Samuel een middagslaapje deed, en Alina keek naar een Engelse tv-serie die zich afspeelde in een ziekenhuis waar de artsen geen patiënten behandelden maar naar liefde smachtende verpleegsters. Het meisje wierp een blik op de tv en vervolgens op haar. En, interessant? vroeg haar blik. Alina vond dat die iets gemeens had.

Ze wist wat het meisje dacht.

Joe en ik hebben zoveel om over te praten, sprak de arrogante, triomfantelijke lichaamstaal van het meisje. Uit haar blik en haar hele wezen sprak dat het allemaal al geregeld was. De praktische beslomeringen liepen alleen een beetje achter op de emoties, zoals altijd.

Alina's hart kromp even samen.

Het meisje zag zichzelf nu al als Joe's partner, beeldde zich in dat ze hem van een kosmische eenzaamheid had gered. Dat kon je merken aan haar rustige manier van doen, aan de vanzelfsprekende seksualiteit die ze uitstraalde. Heb jij ook maar enig idee hoe jij vergeleken bij mij overkomt, hadden de opgetrokken wenkbrauwen van het meisje gecommuniceerd – van begin af aan al, toen Alina haar voor het eerst in de werkkamer had ontmoet. Ik ben de enige bij wie Joe over zijn eigen dingen kan nadenken, zei haar afkeurende blik, zichzelf kan uitdagen: *zijn leven kan voortzetten*.

Daarom wil hij niet meer weg uit Finland, hadden de trillende wimpers van het meisje gezegd, hoewel Alina dat niet meteen op de juiste manier had geïnterpreteerd.

We hebben het hartstikke goed samen.

Soms verscheen het meisje compleet zonder make-up en sieraden, soms liep ze in een lange zwarte jarentwintigrok en een hoed met voile traag door de woonkamer, rookte ze een filterloze sigaret in een langwerpige sigarettenpijpje. Het meisje inspecteerde hun gordijnen, bleef staan om de stof te bevoelen tussen haar vingers, keek naar haar en knikte goedkeurend: best in orde – *als je nagaat dat*. Of ze glimlachte tegen Alina als een kind dat over zijn eigen benen struikelt. Eén keer kwam ze het meisje tegen in de gang, toen Alina hijgend en

bezweet met de boodschappen thuiskwam en Samuel huilend in de kinderwagen lag. Alina deed net of ze haar niet zag, maar ze voelde hoe het meisje minachtend en medelijdend naar haar keek. Eén keer, toen Joe thuis was, zat het meisje op haar knieën op de grond in de slaapkamer, gehuld in niets anders dan een stay-up-panty, toen Alina binnenkwam. De wijsvinger van het meisje rustte verloren tussen haar vochtige lippen, en de zwaar opgemaakte oogleden waren loom en halfgesloten.

Steeds wanneer Alina niet meteen op een naam kon komen, van een beroemdheid of een politicus, keek het meisje haar van opzij aan, spottend. Steeds wanneer Alina niet wist wat ze van een belangrijk maatschappelijk vraagstuk moest vinden, voelde ze de cynische, brandende ogen van het meisje in haar nek. Steeds wanneer Joe zich ergerde aan Alina's trage, ongenueanceerde Engels, stond het meisje ergens te wachten, jong en snel, klaar om met Joe over volwassen, academische kwesties te praten – vloeiender, humoristischer en vlotter dan een slecht slapende, borstvoeding gevende huismoeder dat ooit zou kunnen. Wanneer zij en Joe een meningsverschil hadden, kwam het meisje luisteren, en als Alina kwaad werd op Joe, ging het meisje op zijn schoot zitten om hem te troosten.

Het meisje had Alina's scriptie van een stoffige boekenplank in de faculteitsbibliotheek gevist en 's avonds las ze de domste stukken daaruit voor aan Joe. Ze moesten zo hard lachen dat het meisje de tranen van haar wangen veegde en niet in staat was verder te lezen. Joe kon zelfs niet op zijn stoel blijven zitten; hij lag kronkelend op de vloer naar adem te happen.

Al snel begon Alina het meisje ook buiten haar woning te zien, niet alleen thuis: wanneer ze Samuel 's middags in zijn kinderwagen door de stad duwde, in het trendy restaurant waar het meisje zat met een eveneens kinderloze, zorgeloze vriendin. *Ik kan me jou dus gewoon écht helemaal niet voorstellen als blondine omdat je altijd donker haar hebt – maar hé, waarom ook niet. En ze zei... Weet je, ik had dus echt zoiets van...! Precies, ik had dus ook gewoon helemaal geen puf om nog uit te gaan zaterdag, ik was echt zó kapot.*

Waarom moest het meisje altijd opduiken, waarom? Alina zou er alles voor over hebben gehad om van haar af te komen, echt alles.

Dit is belachelijk, dacht ze terwijl ze de kinderwagen weer in beweging bracht. Het meisje zwaaide haar vrolijk toe door het raam van het restaurant en lachte met perfecte, volle lippen die een rij punt-

gave, mooie tanden onthulden. Ik heb therapie nodig, dacht Alina, psychoanalyse, zo lang en zo vervelend mogelijk. *Zal ik voor jou ook halen?* hoorde ze de vriendin vragen, en het meisje wendde haar blik af van het raam.

Ja, doe maar.

Dit is belachelijk.

In Italië had ze getwijfeld. Je moest nee zeggen, in elk geval in het begin. En in gedachten had ze dat ook gedaan – helemaal tot aan het moment waarop de serveerster hun glazen had bijgevuld en had gevraagd of ze een toetje wilden. Hoe langer ze in het restaurant zaten, des te lastiger werd het om niet te bezwijken voor de zacht-schemerige verlichting, de warmte van de wijn en Joe's respectvolle vragen.

In tegenstelling tot wat ze van zichzelf had verwacht, gaf ze zich in gedachten al tijdens de taxirit aan hem over. Ze wist precies wat ze deed toen ze 's avonds laat, na nog één glaasje calvados, met een bonkend hart haar onschuldigste stemmetje opzette en in de verlaten gang van het hotel vroeg of Joe nog iets wilde komen drinken op haar kamer.

Toen ze de volgende ochtend met blozende wangen aan de telefoon hing om Julia over Joe te vertellen, en haar bezwoer dat ze voor geen enkele druk zou bezwijken – slechts enkele uren nadat ze met onwerkelijke vanzelfsprekendheid Joe in bed een condoom had omgedaan, in het wijnrode, zachte ochtendlicht – had Julia gezegd: 'Een mens moet één keer in zijn leven een vakantieliefde meemaken.'

De laatste twee nachten van de conferentie had ze bij Joe in bed doorgebracht. In Italië was het in september nog zo heet geweest dat ze met open venster moesten slapen. Het getsjirp van de krekels klonk door tot in de hotelkamer, zacht en exotisch. Vroeg in de ochtend haastte ze zich op blote voeten over het kamerbrede tapijt van de gang terug naar haar eigen kamer, voor het geval Wallenberg nog voor het ontbijt zou aankloppen.

Op de terugreis had Wallenberg in het vliegtuig gevraagd of Alina blij was dat ze naar huis ging. Ze had gebleesd en teruggedacht aan wat er gebeurd was, en dat het met háár gebeurd was, dat zij ditmaal niet degene was die toehoorde.

Alina had nog nooit een onenightstand gehad, maar ze wist wat er van haar verwacht werd, en het vervulde haar met trots dat ze

in staat was zich te gedragen zoals het moest. Ze zou de dingen in verhouding blijven zien, de relatie laten blijven wat die was, de verleiding weerstaan om de gaten te vullen met door haarzelf verzonden inhoud. Ze wist dat ze Joe nooit meer zou terugzien. Je moest hem laten gaan. Dat veroorzaakte deels die spanning waar mannen zo naar verlangden.

Op voorstel van Joe had ze er echter mee ingestemd datzelfde najaar een lang weekend samen met hem in Londen door te brengen, waar hij moest zijn voor een conferentie. Alweer? had Alina verbaasd gevraagd aan de telefoon, en Joe had hartelijk gelachen om het grappige, terwijl het een serieuze vraag was geweest.

Ze had een studielening afgesloten om de reis te kunnen betalen, haar eerste en enige lening, tot haar eigen verbazing zonder er zelfs bij na te denken. In eerste instantie had ze erover gezwegen tegenover Julia, voor wie ze anders nooit iets achterhield, omdat dit uitstapje onthulde hoe ze diep vanbinnen altijd al was geweest: ongelofelijk naïef, een stiekeme sloerie, of allebei. Maar tot haar verbazing klonk er totaal geen gemoraliseer of afkeuring door in Julia's stem, eerder verbaasde opgetogenheid, als van een verwonderde moeder wanneer haar overdreven voorzichtige peuter op het strand eindelijk zijn teen in het water durft te steken. Eén vluchtig moment vroeg ze zich af of het altijd al zo was geweest dat je met je eigen leven mocht doen wat je wilde, maar de triomfantelijkheid die die gedachte opriep werd snel verdrongen door de vraag of Julia, in al die jaren dat ze bevriend waren geweest, haar stiekem geremd had gevonden, iemand die haar vrouwelijkheid onderdrukte. Joe was in Londen attent en warm geweest, en Alina benijdde zichzelf, een vrouw die zonder om toestemming te vragen voor vier dagen naar Londen afreisde om seks te hebben met een Amerikaan die ze nauwelijks kende, gewoon omdat ze dat wilde. En de seks die ze met Joe had was vrijpostiger dan de seks die ze met haar ex-vriend Joni Hakalainen had gehad. Alles wat Joni Hakalainen van haar had verlangd in bed had haar een ongemakkelijk en onvrouwelijk gevoel gegeven, en ze was zich overdreven bewust geweest van ieder niet-erotisch detail. Toch was ze in Londen in staat om veel van die dingen op eigen initiatief te doen in bed. Met Joe voelde dat helemaal niet gênant maar juist geweldig, en daardoor werd het gevoel alleen maar sterker dat ze haar hele leven tot dan toe ongemerkt op een of ander zijspoor had gereden, in een te lage versnelling. Ze geloofde Joe niet toen hij opmerkingen over

Finland begon te maken, maar toen vlak voor kerst de schuifdeuren op vliegveld Helsinki-Vantaa opengingen, Joe de aankomsthal in liep met zijn twee koffers en haar langdurig en bezitterig zoende, voelde alles heel natuurlijk en glashelder, alsof ze precies wisten waar ze mee bezig waren. Natuurlijk en glashelder voelde het ook tijdens die ontspannen en luie laatste middagen in december, waarop de sneeuw in de duisternis aan de andere kant van de ramen van haar eenkamerwoning viel en waarop Samuel moest zijn ontloken. De zwangerschap kwam ook voor haarzelf als een verrassing – zo makkelijk ging dat dus? Maar hoewel ze de dingen tijdens die nachten in december misschien niet helemaal doordacht hadden en ze er geen van beiden rekening mee hadden gehouden dat slechts één overmoedig weekend zonder bescherming hier al toe zou leiden, was het toch iets wat ze samen hadden gedaan, en als het liep zoals het liep, dan moest het gewoon zo zijn.

Ook de lange, eenzame lente die volgde toen Joe na de jaarwisseling was teruggekeerd naar de Verenigde Staten, stoorde haar niet. Ze genoot van de veranderingen die haar lichaam onderging, van haar groeiende borsten, haar buik, die vertrouwd maar toch ook vreemd leek. Nooit eerder was ze stralend over haar hele lichaam op de tram gestapt: kijk naar mij! En gek genoeg voelde dat ook totaal niet verkeerd, vond uitgerekend zij, die nog nooit de aandacht op zichzelf had gevestigd. Op een of andere manier ging het niet om haar maar om iets groters, alsof haar lichaam een transcendente waarheid uitstraalde, iets wat de tijd oversteeg. En een belangrijk onderdeel van het genot zat 'm in het ophanden zijnde gevoel van vervulling, in die gemeenschappelijke, heerlijke zomer die week voor week steeds dichterbij kwam. Daardoor was ze in staat tijdens de bezoeken aan het consultatiebureau met kalme geamuseerdheid te reageren op vragen over haar partner – vragen die moeilijke tijden leken te voorspellen – en op kennissen die betekenisvolle blikken wierpen op haar buik, die groeide zonder dat er een man in de buurt was. Want ze wist dat in de zomer, wanneer Joe zou verhuizen, alles definitief geregeld zou zijn, permanent en beter dan ze ooit had durven hopen.